

ÎNVĂȚĂMÂNTUL CENTRAT PE STUDENT – REPER PRINCIPAL AL PROCESULUI BOLOGNA

Asist. drd. Liliana-Luminița TODORESCU
Universitatea „Politehnica” din Timișoara

Absolventă a Facultății de Sociologie și Psihologie, specializarea Pedagogie, din cadrul Universității de Vest, Timișoara, promoția 2002. A absolvit în 2003 Studiile Postuniversitare de Specializare, în domeniul „Management educațional școlar”. A publicat 23 de lucrări științifice în reviste de specialitate și volume ale manifestărilor științifice din țară, și a colaborat la realizarea a 3 cărți în editură. Din 2006 este doctorand la Universitatea București, în domeniul Științele Educației.

ABSTRACT. The present paper is trying to outline an overall image regarding student centred education, that is one of the main references which places landmarks in the reform of the higher educational system, known under the name of the Bologna Process. We synthetically present the consequences of such an approach, in terms of landmarks, that drive generally the activities of teachers, students and universities in order to focuss on student's needs and to ensure an education of quality, centered on the acquisition of relevant competences for the post first cycle activity.

Cuvinte cheie: învățământ centrat pe student, student, profesor, universitate

REZUMAT. Lucrarea de față încearcă să contureze o imagine de ansamblu asupra a ceea ce reprezintă învățământul centrat pe student, unul din principalele repere care jalonează reforma învățământului superior european, cunoscută sub denumirea de Procesul Bologna, și prezintă sintetic consecințele unei asemenea abordări, în termeni de repere, ce direcționează activitatea cadrelor didactice, a studenților și a universităților în ansamblu, în vederea centrării pe nevoile studenților și a asigurării unui învățământ de calitate, centrat pe achiziția de competențe relevante pentru activitatea post licență.

Key words: student centred education, student, teacher, university

1. PROCESUL BOLOGNA - PROCES DE REFORMĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR EUROPEAN

Societatea cunoașterii, informatizarea educației, perenitatea informațiilor, procesul de globalizare și construire a Uniunii Europene, problematica lumii contemporane, decalajul existent între sistemele de învățământ din Europa, țările din zona Pacificului și America de Nord, dinamica accentuată a piețelor muncii, multiplicarea furnizorilor de educație superioară și creșterea competiției atât între universități cât și dintre universități și diverși agenți din mediul socio-economic sau cultural etc., au dus la profunde și multidimensionale transformări la nivelul universităților europene, în vederea sporirii competitivității acestora pe plan internațional, fapt ce a impus un nou mod de gândire și concepere a întregului sistem de învățământ superior.

Expresia cea mai elocventă a acestor schimbări este Procesul Bologna, cel mai puternic curent de reformă manifestat la nivelul învățământului superior european din ultimul deceniu, menit să genereze până în 2010 „Spațiul European al Învățământului Superior”, adică un spațiu cât mai unitar și cât mai competitiv pe plan global „considerat ca o piață cu puternice fluxuri concurențiale, ca un mod de integrare a sistemelor naționale într-un sistem european în care universitățile dispun de

autonomie, sunt diversificate și, mai ales, sunt compatibile în termeni de structuri și programe pentru a facilita mobilitatea personalului și studenților” în vederea creșterii puterii de angajare a acestora pe piața muncii europene [Zaharia și Marinas, (coord.), 2005, 15].

Procesul Bologna a demarat prin Declarația de la Bologna, semnată în 1999 de 29 de țări din Uniunea Europeană, de țările candidate la aderare și de alte țări europene, declarație care concretizează Magna Charta Universitatum adoptată în 1988 de universitățile europene, ce propunea promovarea politicilor educaționale care să încurajeze echivalarea statutului absolvenților, a examenelor și a diplomelor și elaborarea unor acorduri între state și universități pentru facilitarea mobilității cadrelor didactice și studenților. Declarația stipulează principiile de funcționare ale universităților: autonomia, îmbinarea activităților de predare-învățare-cercetare, facilitarea mobilității cadrelor didactice universitare și a studenților și promovarea valorilor europene.

Având ca fundament Uniunea Europeană, Magna Charta Universitatum adoptată în 1988 și Convenția de la Lisabona din 1997, respectiv dezvoltarea unei Europe a cunoașterii și promovarea recunoașterii internaționale a diplomelor și a calificărilor, Declarația de la Bologna din 1999, demarează un întreg proces, care își propune armonizarea structurilor sistemelor de învățământ superior la nivel european.

În 1999, România a semnat Declarația de la Bologna, angajându-se astfel să includă obiectivele stabilite în aceasta, în prioritățile învățământului superior românesc. Odată cu semnarea Declarației de la Bologna, universitățile noastre sunt așteptate să-și afirme vocația europeană prin dezvoltări convergente în cadrul preconizatului Spațiu European al Învățământului Superior.

Obiectivele Procesului Bologna, la care România a aderat fără rezerve, sunt:

- adoptarea unui sistem de diplome ușor de citit și comparat;
- adoptarea unui sistem bazat pe două cicluri de studiu;
- implementarea unui sistem de credite la fel ca ECTS;
- promovarea mobilității;
- promovarea cooperării în asigurarea calității;
- promovarea dimensiunii europene a învățământului superior;
- învățarea pe tot parcursul vieții;
- accentuarea responsabilității față de studenți și instituțiile de învățământ superior;
- promovarea atractivității Spațiului European al Învățământului Superior;
- eficientizarea studiilor doctorale și asigurarea sinergiei dintre Spațiul European al Învățământului Superior și Spațiul European al Cercetării.

Din această perspectivă, sistemul de învățământ superior trebuie să ofere oportunități de învățare și formare adaptate continuu la schimbările rapide ale științei, tehnicii și pieței muncii. Acest lucru presupune existența unui învățământ superior preocupat de asigurarea calității, care asigură o compatibilizare curriculară ce oferă posibilitatea formării de competențe în concordanță cu cele necesare pe piața europeană a muncii, condiții optime de studiu, materiale, echipamente și metode moderne, relație de parteneriat între agenții educativi, centrare pe student, consiliere în vederea orientării academice și a carierei, posibilitatea studiului la universități de renume din Europa, posibilitatea accesării pieței locurilor de muncă din spațiul european prin recunoașterea diplomelor și a calificărilor etc.

Învățământul centrat pe student devine, în aceste condiții, una dintre cele mai importante tendințe ce ghidează activitatea didactică în mediul academic. Orientarea spre învățământul centrat pe student, este relevată prin plasarea învățării în centrul procesului instructiv-educativ, printr-o atenție crescută acordată activităților de consiliere, de orientare și de mobilitate ale studentului, dar și prin faptul că acesta din urmă, devine un partener activ în evaluarea calitativă și în conturarea propriului traseu academic.

2. CE REPREZINTĂ ÎNVĂȚĂMÂNTUL CENTRAT PE STUDENT ?

Învățământul centrat pe student este unul dintre principalele repere care jalonează reforma învățământului superior european, cunoscută sub denumirea de Procesul Bologna. La realizarea învățământului centrat pe student își aduc aportul studenții universității, cadrele didactice din instituție și nu în ultimul rând, instituția de învățământ superior. Fiecare din acești factori are un rol determinant în construirea unui învățământ axat pe nevoile studentului, fapt pentru care, absența sau neimplicarea unuia dintre factori, face imposibilă realizarea învățământului centrat pe student.

În condițiile învățământului centrat pe student, *studentul, viitorul expert*, nu mai este perceput ca un subiect pasiv în procesul de educare și instruire, ci *este considerat partener al cadrului didactic în construirea cunoașterii* și este parte activă în realizarea activităților instructiv educative, în evaluarea calitativă și în conturarea propriului traseu academic.

Spre deosebire de practica de până acum, din învățământul universitar, în care profesorul puna accent deosebit pe procesul de predare a cunoștințelor, urmat de cel de evaluare a acestora, acordând o însemnată minoră procesului de învățare a studentului, *din perspectiva învățământului centrat pe student, predarea și învățarea sunt două procese care se intercondiționează, se presupun unul pe celălalt. Predarea nu se limitează la simpla transmitere a cunoștințelor. Ea îmbină instruirea cu formarea și învățarea cu evaluarea în concordanță cu finalitățile stabilite.*

Profesorul, renunță la livrarea cunoașterii ca produs și se axează pe modelul „cunoașterea ca proces”, acordând atenție mai mare nevoilor de învățare, de motivare, de consiliere și de orientare a studentului. Dacă în învățământul centrat pe profesor, prin abordarea cunoașterii ca produs, profesorii ofereau studenților produse cognitive finite, prefabricate, ca un bilanț de adevăruri exprimate prin cunoștințe oferite de-a gata educabililor și stimulau preponderent exercițiile și capacitățile memorative și reproductivă ale acestora, în învățământul centrat pe student, prin abordarea cunoașterii ca proces, profesorii urmăresc să pună accent pe gândirea studenților, pe implicarea lor în realizarea de proiecte, pe rezolvarea de probleme care au tangență cu viața practică (prin găsirea unor soluții noi, originale ale acestora), pe investigația științifică și învățarea unor noi tehnici de cercetare, stimulând gândirea, imaginația, creativitatea și originalitatea educabilului și înlăturând astfel lipsa de motivare și formalismul ambilor agenți educativi.

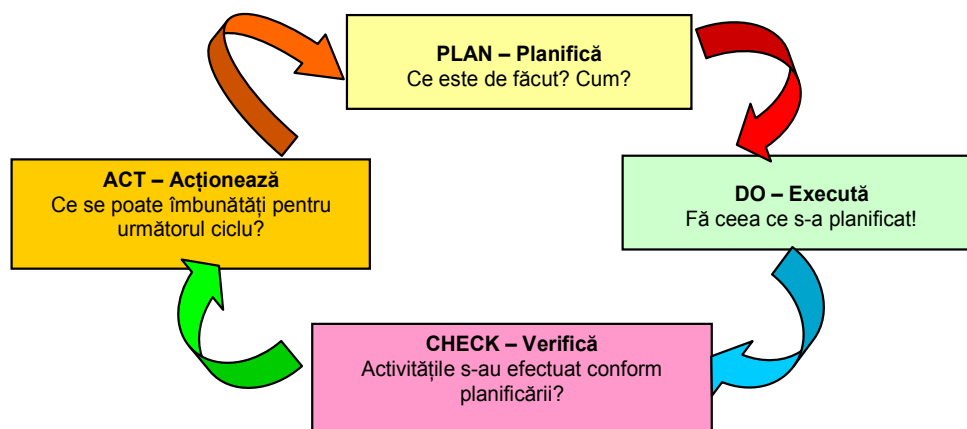

Fig. 1. Ciclul PDCA.

Universitatea contribuie la realizarea învățământului centrat pe student, atât prin asigurarea unor condiții instituționale absolut necesare pentru relaționarea optimă dintre profesor și student în cadrul procesului de învățământ în mediul universitar, cât și prin asigurarea de dotări materiale, resurse, programe, servicii și reglementări, adecvate acestei noi abordări a învățământului.

3. ROLUL CADRULUI DIDACTIC ÎN REALIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI CENTRAT PE STUDENT

În sistemul de învățământ centrat pe student, cadrul didactic i se conferă tot mai mult *rolul de îndrumător* în dobândirea anumitor competențe. Din această perspectivă, învățământul centrat pe student urmărește, trecerea de la tipul de profesor valorizat până acum - profesorul autor de tratat academic, producător de discurs magistral, direcționat către un student neutru, la profesorul care facilitează învățarea studenților (care iasă din rutina exemplului standard, a comprimării culturale și a imaginii dictatului după pagini îngălbenite de vreme și implică studentul într-o învățare activă, respectiv în construirea propriei cunoașteri), la profesorul consilier (care îndrumă studentul în procesul cunoașterii pe traiectul propriului traseu educativ) și la profesorul moderator al cunoașterii (care pune studenții să experimenteze cognitiv) [Singer și Sarivan (coord.), 2006]. Îndrumarea, ghidarea studentului se face în corelație cu relevarea importanței domeniului de cunoaștere, a înțelegerii și aplicării cunoștințelor în practică. Se bazează pe o selecție critică a materialelor și resurselor și este în strânsă legătură cu profilul ce trebuie atins, cu interesele și capacitățile personale. Între cei doi agenți educativi se formează un parteneriat în vederea orien-

tării învățării spre formarea unui set de competențe necesare unei inserții socio-profesionale optime.

Ținta prioritară a învățământului centrat pe student "nu mai este așadar reiterarea discursului magistral, ci formarea competențelor studenților pe un anumit segment al parcursului universitar, competențe care să fie convergente cu setul de achiziții care sunt propuse pentru absolvirea unei anumite specializări" [Singer și Sarivan (coord.), 2006, 9]. În consecință, calitatea predării se apreciază în măsura în care posedă calități transformatoare, în măsura în care implică producerea unor rezultate în conduita studenților, a unor schimbări în comportamentul celor care învață.

Potrivit standardului ISO, *SR EN ISO 9001:2001 (Sisteme de management al calității. CERINȚE)*, tuturor proceselor li se poate aplica metodologia cunoscută sub numele *Ciclul PDCA (0.2 - Notă în standard)*, prin urmare și procesului de învățământ centrat pe student. Ea este sintetizată în figura 1. de mai jos, iar termenii sunt explicați după figură.

Plan - Planifică: stabilirea obiectivelor și proceselor necesare pentru a obține rezultate în concordanță cu cerințele clienților și politicile organizației;

Do - Execută: implementarea (aplicarea) proceselor;

Check - Verifică: monitorizarea și măsurarea procesului și a produsului în raport cu politicile, obiectivele și cerințele pentru produs și raportarea rezultatelor;

Act - Acționează: Întreprinderea de acțiuni pentru continua îmbunătățire a performanțelor procesului.

Centrarea învățământului pe student, conduce la *un nou tip de organizare a studiilor*, de realizare a proiectării, desfășurării și evaluării activităților educaționale universitare în care, universitățile și cadrele didactice universitare trebuie să țină cont de următoarele repere, prezentate pe momentele ciclului PDCA, și să le integreze autonom în politici corespunzătoare nivelului de dezvoltare și autonomie al universităților.

Momentul **Planifică** presupune:

- planificarea unor *obiective clare și realiste* ale instruirii și a *rezultatelor așteptate de la studenți*, care să asigure acestora *formarea unor competențe de specialitate pe domeniul studiat*;

- *management eficient al timpului didactic*: planificarea riguroasă a timpului alocat pentru instruire;

- *preocupare pentru predare de calitate și evaluare obiectivă a studenților*;

- *reconsiderarea rolurilor îndeplinite de cadrul didactic în procesul de învățământ*, cu deplasarea accentului de pe rolul de furnizor de informații pe rolurile de organizator și conducător, de consilier și orientator, de creator de situații de învățare și de evaluator și terapeut;

- *adoptarea unei relații de comunicare bilaterale cadru didactic – student, bazată pe deschidere, empatie, considerație, încredere și respect reciproc*.

Momentul **Execută (DO)** presupune:

- *respectarea planurilor de învățământ și a conținuturilor prevăzute în programele analitice*;

- *pregătirea minuțioasă a fiecărui curs, seminar, laborator, proiect și realizarea unui design general pentru fiecare dintre aceste forme de instruire*, cu respectarea etapelor esențiale ale acestora;

- *preocupare pentru actualitatea cunoștințelor și rigurozitatea științifică a materiei predate*;

- *adecvarea conținutului de predat la obiectivele educaționale*;

- *dozarea uniformă a materialului de predat*;

- *stabilirea pretențiilor și așteptărilor*, cu referire la o anumită materie în funcție de experiența anterioară, de capacitățile și de potențialul real de învățare al studenților în cauză;

- *cunoașterea studenților*, sub aspectul nivelului cultural atins, al potențialului individual, al intereselor și aptitudinilor, așteptărilor și dorințelor, adaptării și integrării, trăsăturilor de personalitate (cunoașterea particularităților psihologice și de vârstă), stilului de învățare, experiențelor anterioare;

- *manifestarea de interes din partea cadrelor didactice pentru calitatea predării*;

- *adoptarea unui ritm moderat al predării care să sprijine înțelegerea și reținerea noilor informații*;

- *încurajarea studenților pentru a învăța în ritmul propriu*;

- *realizarea de expuneri bine structurate care să permită luarea facilă a noțiunilor de curs*;

- *luarea în considerare în adoptarea strategiilor de predare a teoriei inteligențelor multiple, a faptului că suntem inteligenți în moduri diferite și în funcție de aceasta învățăm în moduri diferite*;

- *combinarea în predare, de către profesori, a strategiilor didactice* (moduri practice diferite de acțiune pentru atingerea obiectivelor prevăzute - de exemplu, strategii inductive, deductive, transductive, dialectice, ipotetice, analitice, integrative, descriptive, interpretative, novatoare etc.) pentru a cuprinde elemente din cât mai multe stiluri de învățare ale studenților;

- *diversificarea stilurilor de predare* abordate, dar menținerea atractivității acestora;

- *abordarea unor modalități interesante de prezentare a materiei*, care să capteze atenția, să stârnească curiozitatea și să trezească interesul studenților;

- *apelul cadrelor didactice și a studenților la strategii și tehnici de învățare eficiente*, la legile și principiile învățării eficiente;

- *recurgerea la tehnici de memorare* (mnemotehnici), atunci când este cazul, pentru a ușura activitatea de memorare a informației;

- *încurajarea și pregătirea studenților pentru autoîncălzire, autoeducație și educație permanentă* [Văideanu, 1988; Delors, 2000];

- *apelul la învățarea atât prin muncă individuală cât și prin cooperare și colaborare în cadrul grupului de studenți*;

- *utilizarea unor metode activ-participative*, centrate pe implicare, pe acțiune, pe cercetare, explorare, tehnici de muncă intelectuală;

- *alegerea de mijloace didactice moderne* (retroproiector, computer, videoproiector, flip-chart etc.), adecvate obiectivelor, conținuturilor și principiilor didactice;

- *în predare să nu se depășească limitele de înțelegere și dezvoltare* (intelectuală și fizică) pe care le permite vârsta și caracteristicile individuale ale studenților și să se realizeze o abordare diferențiată a acestora;

- *existența unei legături logice între cunoștințele transmise și acumulate și cele care urmează a fi transmise* pentru a stimula învățarea și dezvoltarea intelectuală a studenților și pentru a asigura o înaintare progresivă a acestora în materie;

- *realizarea de asociații logice între cunoștințele, conceptele, faptele învățate de studenți la diverse discipline alăturate, respectându-se ideea de interdisciplinaritate în educație*;

- *structurare logică a materialului de predat*, predarea pe părți, scoaterea în evidență a ideilor principale și secundare ale materialului predat pentru o mai ușoară receptare a acestuia;

- *recurgerea în predare, ori de câte ori este necesar, la cunoașterea senzorială* pentru că aceasta ușurează drumul spre cunoașterea rațională a studenților, formează spiritul de observație, stă la baza formării unor reprezentări corecte ducând la înțelegerea solidă a feno-

menelor, proceselor, obiectelor predate și generează activism mental, evitând practic memorarea mecanică a cunoștințelor transmise;

- *recurgerea la gândire critică și la argumentare* în predare pentru a stimula spiritul critic al studenților;

- *dinamizarea studenților* în vederea rezolvării de probleme, a găsirii de soluții utilizând problematizarea, documentarea și investigația științifică;

- *recurgerea la învățare prin descoperire și la conversația euristică* pentru ca studenții să ajungă să descopere singuri unele adevăruri științifice, reușind astfel să-și fixeze mai temeinic în memorie unele cunoștințe;

- *valorificarea cunoștințelor teoretice în practică*, în vederea formării unor deprinderi și priceperi necesare în specializarea urmată și nu numai;

- *acordarea unei importanțe deosebite realizării transferului de informații*, capacității studentului de a aplica în situații noi cunoștințele învățate anterior;

- *atenție și precizie* în a oferi *explicații, exemple, demonstrații concludente* pentru facilitarea înțelegerii cunoștințelor transmise studenților;

- *realizarea unor manuale universitare comune pe anumite specializări și discipline* care să ușureze mobilitatea internă și externă a studenților;

- *facilitarea accesului la informații pentru studenți* – cursuri universitare, cărți, materiale etc.;

- *oferirea în special, pentru studenții interesați, de diverse surse și referințe bibliografice* suplimentare de informare și documentare;

- *existența unei relații de comunicare bilaterală profesor-student*, prin realizarea unui dialog deschis profesor-student, bazat pe considerație și respect reciproc;

- *utilizarea unor strategii de comunicare eficiente*: claritate, coerență, fluentă, inteligibilitate, afectivitate și empatie;

- *realizarea racordării la partener în activitatea de predare* (armonizarea repertoriilor profesor-student) utilizându-se coduri cunoscute studenților, explicându-se întotdeauna termenii științifici, sintagmele și conceptele nou introduse în curs, astfel încât, comunicarea didactică să se caracterizeze printr-o comprehensiune completă;

- *încurajarea exprimării opiniilor și implicării active a studenților* în actul receptării cunoștințelor transmise, prin încurajarea, stimularea și antrenarea acestora pentru a asculta activ, a pune întrebări, a oferi răspunsuri, a exprima opinii, sugestii, a formula ipoteze, a extrage concluzii, a gândi critic, a identifica și rezolva probleme, a aduce argumente logice pro și contra unui subiect, a fi originali și creativi;

- *comunicarea clară și concisă a sarcinilor date spre rezolvare* precum și a întrebărilor adresate studenților pentru înțelegerea corectă a acestora;

- *preocupare pentru a oferi sistematic răspunsuri* la întrebările adresate de studenți;

- *încurajarea discuțiilor în cadrul grupului de studenți*, invitându-i pe cursanți să împărtășească cu ceilalți propriile lor cunoștințe și experiențe, în vederea reconstruirii ideilor individuale și a adâncirii înțelegerii;

- *oferirea de suport studenților în realizarea proiectelor de cercetare*, de dezvoltare personală, a lucrărilor de diplomă, de disertație etc.;

- *perceperea cadrului didactic ca pe un ajutor / sprijin al studenților* cu care lucrează, ca pe o persoană care dă dovadă de dinamism și flexibilitate în gândire și comportament;

- *încurajarea de către profesor a efortului de învățare* *deus de către studenți* prin oferirea unui feedback suportiv (răspuns pozitiv, încurajator, stimulator, menit să-l determine pe student să-și asume în continuare depunerea de efort pentru învățare și să-i stârnească acestuia interesul pentru cunoaștere);

- *disponibilitatea cadrelor didactice pentru a oferi studenților consiliere* și în afara orelor de curs, în virtutea reconsiderării rolului didactic de consilier și orientator al celor pe care îi educă și instruește;

- *asigurarea unui spațiu adecvat și a unui climat stimulatoriu* pentru predare-învățare-evaluare;

- *preocupare pentru a-i învăța pe studenți să țină cont de ritmul propriu de învățare* și pentru a-i învăța să-și stabilească un program de învățare pe care să-l respecte;

- *cunoașterea achizițiilor anterioare ale studenților* necesare învățării care urmează și construirea pe acestea, astfel încât studenții să-și poată integra cunoștințele noi în cele vechi (mai precis asigurarea de către cadrele didactice, că studenții și-au însușit cunoștințele anterioare predate la materia respectivă, că vor fi capabili să facă legături între cunoștințele anterior învățate și cele noi oferite, între ideile vehiculate pe parcursul cursurilor etc.);

- *utilizarea de strategii și tehnici de evaluare eficiente* și aplicarea de instrumente de evaluare corect întocmite, care să îndeplinească următoarele calități: validitate, fidelitate, obiectivitate și aplicabilitate;

- *realizarea deopotrivă a evaluării inițiale* (la începutul unei etape de instruire), *a evaluării formative* (pe parcursul instruirii, pe cât posibil la finalul fiecărui curs, seminar, laborator etc.) și *a celei sumative* (la finalul unei secvențe de instruire - temă, capitol, și la sfârșitul etapei de instruire - semestru, an universitar);

- *raportarea la standardele de performanță* (specifi-cări de performanță vizând cunoștințele, competențele

și atitudinile stabilite prin curriculum, enunțuri sintetice susceptibile să indice în ce măsură sunt atinse obiectivele de către studenți) și descriptorii de performanță (enunțuri normativ - valorice care circumscriu activități și performanțe probate de studenți) (Cucoș, 2002);

- *evaluarea studenților în funcție de obiectivele urmărite* pe parcursul etapei de instruire și în funcție de conținutul transmis / predat sau cuprins în sursele de învățare recomandate (suporturi de curs, bibliografie etc.);

- *alternarea formelor de evaluare*: scrise, orale, prin proiecte, cu ajutorul portofoliilor (colecții de produse ale activității studentului – referate, eseuri, proiecte, fișe de documentare și informare independentă, recezii etc. – realizate într-o anumită perioadă de timp, bine determinată și specificată anterior de către cadrul didactic), lucrări practice etc.;

- *alternarea testelor tip sinteză cu teste tip grilă*, acolo unde natura domeniului studiat permite acest lucru, în vederea diversificării evaluării, a creșterii gradului de obiectivitate a acesteia, dar și în vederea înlăturării obiceiului studenților de a reproduce cunoștințele transmise de către cadrul didactic;

- *alternarea întrebărilor cu răspunsuri închise cu întrebări cu răspunsuri deschise în cadrul testelor grilă*;

- *utilizarea unor criterii de evaluare cât mai transparente*, prezentarea din timp (studenților) a criteriilor, modalităților și baremelor de corectare;

- *construirea unor subiecte cu grade de dificultate egale* pentru fiecare grup de studenți de același nivel;

- *adaptarea gradului de dificultate* al itemilor astfel încât, acesta să nu coboare sub exigențele minimal obligatorii impuse de domeniul urmat;

- *formularea clară a subiectelor și sarcinilor* date spre rezolvare;

- *subiectele date spre rezolvare*, în cadrul evaluării sumative, în special, să *acopere întreaga materie parcursă în aspectele sale esențiale*;

- *respectarea dificultății graduale* a itemilor;

- *accent* nu numai pe evaluarea capacității de memorare, ci și pe *testarea capacității de gândire* a studentului;

- *corectarea imediată a răspunsurilor greșite oferite de către studenți*, acolo unde forma de evaluare permite acest lucru;

- *preocupare pentru corectitudine, echidistanță și obiectivitate* în evaluare;

- *raportarea aprecierii la obiectivele proiectate, la posibilitățile fiecărui student, rezultatele sale anterioare și la rezultatele celorlalți studenți* [Jinga și Istrate, 1998];

- *justificarea / motivarea notelor* acordate în urma evaluării studenților;

- *recunoașterea meritelor fiecărui student și valorificarea aspectelor pozitive ale acestora*;

- *cunoașterea erorilor de evaluare și eliminarea acestora* pe cât posibil;

- *preocupare pentru a dezvolta studenților capacitatea de autoevaluare obiectivă*; de a-și compara nivelul la care au ajuns în raport cu obiectivele educaționale urmărite; de apreciere, corectare și notare reciprocă;

- *preocupare pentru evaluarea propriei activități*, pentru continua corectare și îmbunătățire a acesteia.

Momentul **Verifică (Check)**:

- *evaluarea propriei activități didactice*, pentru stabilirea gradului de atingere a obiectivelor proiectate și a eficienței activității de predare prin raportarea la procesul de evaluare a studenților și la rezultatele obținute de aceștia;

- *aplicarea unor chestionare de opinie pentru surprinderea percepției studenților referitor la activitatea de predare* a cadrului didactic, la relația cu studenții, gestionarea timpului alocat instruirii, obiectivitatea evaluării;

- *furnizarea către factorii de decizie și către public a feedback-ului* obținut cu referire la progresul studenților [Todorescu, 2007].

Momentul **Acționează (Act)** de îmbunătățire pentru noul ciclu:

- *continua corectare și îmbunătățire a propriei activități prin realizarea unor planuri pertinente ce vizează depășirea dificultăților și a neconformităților identificate și atingerea progresului pe latura formativ-informativă a agenților implicați în educație (profesor și student)*.

Prin urmare, dacă dorim un învățământ centrat pe student și o învățare de calitate a acestuia din urmă, centrată pe achiziția de competențe necesare pentru activitatea profesională, atunci *este nevoie de inovație la nivelul întregului proces de învățământ, la nivelul activităților desfășurate de agenții educativi și a rolurilor îndeplinite de aceștia în mediul universitar*.

4. STUDENTUL ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL CENTRAT PE STUDENT

Din perspectiva învățământului centrat pe student, *studentul* participă prin acțiune, la propria dezvoltare. Prin învățământul centrat pe student, se renunță la oferirea de-a gata a cunoștințelor de către cadrul didactic și la memorarea lor de către student în vederea reproducerii ulterioare a acestora, studentul nemaifiind tratat ca obiect al instruirii, ci ca subiect al acesteia, ca participant activ și responsabil de construcția propriei

cunoașteri, a propriilor cunoștințe. Studentul este cel care trebuie să acționeze, să-și mobilizeze forțele intelectuale, să manifeste preocupare pentru cunoaștere, inițiativă, să caute, să tatoneze, să exploreze, să propună soluții la probleme, să vină cu idei noi, să formuleze opinii, ipoteze, să extragă concluzii, să argumenteze, să judece, să evalueze, să ceară ajutor, să comunice și să coopereze cu colegii și cu cadrele didactice [Cerghit, 2002; Vințanu, 2001].

În conformitate cu învățământul centrat pe student, studentul contribuie la propria sa formare și dezvoltare personală și profesională printr-o serie de preocupări și activități, pe care le prezentăm în continuare, organizate pe momentele Ciclului PDCA (*Plan* – Planifică; *Do* – Execută; *Check*- Verifică; *Act*-Acționează):

Momentul **Planifică (Plan)** presupune:

- *identificarea propriilor nevoi de cunoaștere pe domeniul specializării urmate;*
- *preocupări pentru a răspunde nevoilor sale de cunoaștere;*
- *identificarea propriului stil de învățare, în vederea facilitării acțiunii de învățare;*
- *stabilirea unor scopuri și a unor obiective proprii referitoare la activitatea de învățare;*
- *realizarea unui program de învățare realist, în vederea respectării stricte a acestuia;*
- *interes pentru conturarea propriului traseu academic și profesional (alegerea materiilor de studiu și a ordinii lor);*
- *preocupare pentru învățare activă și pentru auto-educație.*

Momentul **Execută (DO)** presupune:

- *cunoașterea tehnicilor de documentare și de acces la resursele bibliografice (librării, librării on-line, internet, biblioteci);*
- *parcurgerea bibliografiei recomandate de către cadrul didactic pe parcursul orelor de curs, seminar și laborator;*
- *motivație susținută în a identifica și explora sursele de informare care răspund cel mai bine nevoilor sale de cunoaștere;*
- *conoașterea modului de funcționare și utilizarea tehnologiilor informaționale moderne (computer, videoprojector etc.);*
- *pregătire serioasă pentru fiecare curs, seminar, laborator;*
- *asumarea rolului de coparticipant activ la cursuri, seminarii, laboratoare;*
- *comunicare și relaționare cu cadrele didactice;*
- *luarea de notițe la cursuri și seminarii astfel încât acestea să permită înțelegerea clară, rapidă și ușoară a subiectelor predate;*

- *adresarea de întrebări la oră pentru clarificarea conținutului transmis de către cadrul didactic;*

- *participare activă în procesul de predare pentru clarificarea confuziilor/dificultăților întâmpinate în studiul individual;*

- *atenție la explicațiile, exemplele și demonstrațiile oferite de către cadrul didactic;*

- *apelul la ascultarea activă pe parcursul activității didactice;*

- *oferirea de răspunsuri la întrebările adresate de cadrul didactic;*

- *rezolvarea de probleme prin identificarea unor soluții noi, originale;*

- *identificarea de noi aplicații pornind de la partea teoretică;*

- *participare la realizarea sarcinilor individuale și de grup date spre rezolvare de către cadrul didactic pe parcursul orelor;*

- *participare prin lucrul individual dar și în grup la efectuarea de proiecte, realizarea de referate solicitate pentru activitatea de evaluare formativă;*

- *interes crescut în stabilirea unor relații de cooperare cu ceilalți colegi, în vederea întraajutorării și sprijinirii reciproce în activitatea de învățare;*

- *implicare în activitatea de cercetare alături de cadrele didactice;*

- *spirit de inițiativă, creativitate, implicare, gândire critică;*

- *preocupare pentru dezvoltarea capacității de argumentare, de formulare a unor ipoteze, de extragere a unor concluzii;*

- *preocupări pentru verificarea și valorificarea competențelor proprii prin implicarea în sarcini, proiecte, testări variate;*

- *inițiativa unor studii, proiecte, lucrări individuale sau în echipă;*

- *preocupare pentru realizarea transferului de informații, a capacității de a aplica în situații noi cunoștințele învățate anterior;*

- *interes pentru disciplinele opționale care vin în completarea cunoștințelor acumulate deja sau care oferă posibilitatea dezvoltării unor noi competențe și permit alternative de pregătire academică ;*

- *gestionarea eficientă a timpului deținut pentru învățare, prin respectarea programului de învățare realizat;*

- *solicitarea îndrumării/sprijinului/consilierii oferite de cadrul didactic în timpul și în afara orelor.*

Momentul **Verifică (Check):**

- *receptivitate la feedbackul furnizat de profesori și colegi;*

- *interes pentru obținerea unor rezultate care să-i ofere un feedback real al progresului său în învățare;*
- *manifestarea de interes pentru dezvoltarea capacității de autoevaluare obiectivă;*
- *asigurarea că activitatea de învățare produce o schimbare relativ stabilă la nivelul cunoștințelor, deprinderilor și atitudinilor [Dinu și Todorescu, 2007].*

Momentul **Acțiunii (Act)** de îmbunătățire pentru noul ciclu:

- *preocupări continue pentru îmbunătățirea performanțelor obținute la finalul unei perioade de studiu;*
- *realizarea unui plan pertinent de recuperare, ce vizează depășirea dificultăților întâmpinate în învățare și atingerea progresului pe latura formativ-informativă;*
- *opțiuni pentru continuarea studiilor în domeniu, prin participarea la alte programe de educație formală sau nonformală;*
- *preocupare continuă pentru autoeducație și educație permanentă.*

Doar manifestând interes pentru toate aceste activități și acționând efectiv pentru punerea lor în practică și pentru a deveni partener activ al cadrului didactic pe parcursul procesului de predare-învățare-evaluare, studentul își aduce aportul la realizarea învățământului universitar centrat pe propriile nevoi.

5. ROLUL UNIVERSITĂȚII ÎN REALIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI CENTRAT PE STUDENT

Alături de cadrul didactic și de student, un rol deosebit de important, în realizarea învățământului centrat pe student îi revine instituției de învățământ superior, aceasta făcând practic posibilă, interacțiunea optimă între cei doi agenți educativi.

În vederea asigurării interacțiunii optime dintre profesor și student în mediul universitar, și implicit în vederea asigurării învățământului centrat pe student, universitatea trebuie să creeze condițiile necesare și să pună la dispoziție o dotare materială, resurse, programe și servicii adecvate unui învățământ modern, axat pe relaționare, pe nevoile și pe implicarea studentului, pe mijloace de învățământ, strategii, tehnici și metode moderne de predare – învățare – evaluare.

Aceasta presupune ca instituția de învățământ superior să ofere:

Baza materială:

- spații de învățământ și cercetare (săli de curs și seminar, laboratoare didactice, centre de cercetare), care dispun de dotări și echipamente tehnice moderne;

- spații pentru activități sociale, culturale sau sportive în concordanță cu necesitățile studenților;
- centru de consiliere și orientare a studenților în carieră;
- bibliotecă care să acopere necesarul de resurse bibliografice și totodată necesarul de locuri la sala de lectură;
- spații pentru studiul individual al studenților.

Resurse umane:

- personal didactic calificat și competent pentru desfășurarea eficace a procesului instructiv-educativ;
- personal calificat pentru activitatea de consiliere și orientare a studenților în carieră (psihopedagogi și specialiști ai domeniului, care pot orienta studenții în cunoștință de cauză, privind specificul, cerințele și oportunitățile domeniului) [Singer, Sarivan, Novak, Bercu, Velea, 2006];
- preocupare instituțională pentru perfecționarea personalului didactic din universitate;
- asigurarea evaluării personalului didactic de către studenți, prin instrumente de evaluare special construite de universitate, în acest sens;
- personal administrativ calificat și competent, flexibil, orientat spre relații cu publicul, cu competențe de comunicare, relaționare și managementul conflictului.

Programe de studii:

- structură de învățământ mai scurtă și mai flexibilă, cu discipline opționale și facultative, în care studentul să poată participa la conturarea propriului traseu academic;
- realizarea unor programe de învățământ racordate continuu, la nevoile societății și ale pieței muncii, pentru a le asigura absolvenților competențele solicitate de acestea;
- proiectarea ofertei de formare a universității cu implicarea angajatorilor și a partenerilor sociali;
- asigurarea obținerii unui feedback continuu, de la firmele cu care colaborează universitatea, referitor la adecvarea programelor de studii la cerințele pieței muncii;
- adoptarea și aplicarea Sistemului European de Credite Transferabile, în proiectarea programelor de studii, el însuși un sistem centrat pe student, bazat pe volumul de muncă al studentului, necesar pentru a atinge obiectivele unui program de studiu și pentru a permite mobilitatea universitară și integrarea pe piața europeană a muncii;
- oferirea de programe de studii care să asigure studenților o flexibilitate mai mare în alegerea materiilor și a ordinii lor, pe parcursul traseului instructiv-educativ, în vederea diferențierii parcursurilor de formare;
- structurarea planurilor de învățământ atât pe componenta obligatorie cât și pe componenta opțională; opționalitatea trebuie să devină semnificativă și să per-

mită alternative de pregătire academică [Singer, Sarivan, Novak, Bercu, Velea, 2006];

- corelarea syllabus-urilor disciplinelor cu programele de la facultăți cu specializări asemănătoare de la cele mai prestigioase universități din Europa, în așa fel încât, între programele de studiu și diplomele emise să existe o corelare cu cerințele calificării universitare;

- integrarea examinării în proiectarea predării și învățării, pe cursuri și programe de studiu;

- crearea unor mecanisme care să asigure alegerea de către student a unor trasee diferite, dar echivalente din perspectiva creditării și a formării competențelor formate de specializare;

- construirea unor instrumente prin care studenții evaluează periodic programele de studii oferite de universitate.

Proces de învățământ:

- adoptarea unei noi viziuni, la nivel de universitate, referitoare la procesul de predare-învățare-evaluare, în care, studentul devine subiect activ și contribuie, prin acțiune, la propria sa cunoaștere, formare și dezvoltare, iar profesorul își deplasează accentul de pe rolul de furnizor de informații pe rolurile de organizator și conducător, de consilier și orientator, de creator de situații de învățare și de evaluator și terapeut al actului educațional;

- preocupare față de pregătirea practică a studenților și stabilirea de acorduri între universitate și diverse firme, pentru efectuarea practicii de specialitate de către studenți;

- preocupare instituțională pentru implicarea studenților în activitatea de cercetare, alături de cadrele didactice din universitate;

- asigurarea la nivel de universitate, a transparenței cerințelor procesului de evaluare, prin comunicarea din timp a acestora, studenților sau chiar prin stabilirea de comun acord a acestora cu studenții.

Servicii oferite studenților:

- servicii de informare, consiliere și orientare a studenților, în vederea alegerii propriului traseu educativ, precum și în vederea inserției lor pe piața muncii, și servicii privitoare la soluționarea altor aspecte ale vieții și activității în campus a studenților (medicale, sociale etc.);

- asigurarea sistemului de tutoriere a studenților în universitate;

- elaborarea unui *Ghid de studii pentru proprii studenți*, care să cuprindă un pachet informațional util acestora: planurile de studii, regulamentele importante pe care studentul trebuie să le cunoască, contractul de studii etc.

Pentru ca universitatea să contribuie realmente, la realizarea învățământului centrat pe student, toate aceste

aspecte trebuie prevăzute de către conducerea universității, după caz, în regulamentele, strategiile și documentele instituției referitoare la: funcționarea internă; organizarea și desfășurarea procesului de învățământ la ciclul de studii de licență, de master, de doctorat; inițierea, aprobarea, monitorizarea și evaluarea periodică a programelor de studiu; evaluarea periodică a calității corpului profesoral; activitatea de cercetare științifică; programe de studiu; resurse de învățare și servicii studențești etc.

Deși sunt multe aspectele identificate până în prezent, cu privire la ceea ce reprezintă și ceea ce presupune învățământul centrat pe student, punerea în practică a acestuia în mediul academic, continuă să rămână o provocare, atât pentru cadrul didactic cât și pentru student și universitate.

Eficiența și eficacitatea învățământului centrat pe student este însă posibilă, numai în cazul în care, acesta nu rămâne constant ci este mereu refăcut în praxis, refacere dictată de cei doi poli opuși ai existenței: permanența și schimbarea.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Cerghit, I. (2002), *Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri și strategii*. Editura Aramis: București.
- [2] Cucuș, C. (2002) - *Pedagogie*. Iași: Ed. Polirom.
- [3] Delors, J. (2000). *Comoara lăuntrică*. Iași: Ed. Polirom.
- [4] Dinu, A. I.; Todorescu, L. L. (2007), *Ghid de bune practici pentru învățământul superior tehnic. Lucrul cu grupurile educaționale în activitatea de predare*. Editura Politehnica: Timișoara.
- [5] Jinga, I.; Istrate, E. (coord) (1998), *Manual de pedagogie*. București: Ed. All.
- [6] Zaharia, S. E.; Marinas, L. (coord.) (2005), *Parteneri pentru excelență în Europa cunoașterii. Universitatea românească în contextul „Bologna” și „Lisabona”* (vol.1). Agenția Națională pentru Parteneriatul Universităților cu Mediul Economic - Social.
- [7] Singer, M.; Sarivan, L. (2006), *Ovo vadis, academia? Repere pentru o reformă de profunzime în învățământul superior*. București: Ed. Sigma.
- [8] Singer, M.; Sarivan, L.; Novak, C.; Bercu, N.; Velea, S. (2006), *Procesul Bologna în România: o radiografie de etapă*. București: Agenția Națională Socrates.
- [9] SR EN ISO 9001:2001- *Sisteme de management al calității. CERINȚE*.
- [10] Todorescu, L.L. (2007), *Învățământul centrat pe student*. Volumul Conferinței cu participare internațională: *Limbă, cultură și civilizație la începutul mileniului al treilea*, Universitatea „Politehnica” din București, Facultatea de Inginerie în Limbi Străine, Catedra de Comunicare în Limbi Străine. București: Editura Politehnica Press.
- [11] Văideanu, G. (1988), *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Ed. Politică.
- [12] Vințanu, N. (2001), *Educația universitară*. Editura Aramis: București.